

“МИСЛИ ИН КИ МО ДАР

ҶАНГИ ДУШМАН БУДЕМ”

БОЗДОШТИ САРОСАҶӢ, ШИКАНҶА ВА
ТАЪҚИБИ МУСУЛМОНОН ДАР ШИНҶОНИ ЧИН

AMNESTY
INTERNATIONAL

Авфи Байналмилал чунбиши 10 миллион
нафарест, ки инсониятро дар ниҳоди
ҳама сафарбар мекунад ва барои
дигаргунӣ талош дорад, то мо ҳама аз
ҳуқуқи инсонии худ баҳраманд бошем.

Руъёи мо ҷаҳонест, ки дар он соҳибони
қудрат ваъдаҳои худро иҷро намуда,
ба ҳуқуқи байналмилалӣ эҳтиром
мегузоранд ва масъул ҳастанд.

Мо аз ҳар ҳукумат, мафкураи сиёсӣ,
манфиати иқтисодӣ ё мазҳабӣ
мустақилем ва асосан аз тариқи узвият
ва кумакҳои молии шахсӣ таъмин
мешавем.

Мо боварӣ дорем, ки ҳамбастагӣ ва
рахму шафқат ба одамон дар ҳама ҷой,
метавонад ҷомеаҳои моро ба самти
беҳтар тағйир диҳад.

© Amnesty International 2021

Ба истисноӣ ҳолатҳое, ки ба таври дигар омадааст, мазмун
ин ҳуҷҷат дар асоси Creative Commons licence (атрибутсия,
ғайритиҷоратӣ, ғайриистехсоӣ, байналмилалӣ 4.0)
мунтазаб шудааст.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Барои иттилоӣ бештар, лутфан ба саҳифаи иҷозатдиҳии сомонӣ
мо нигаред:
www.amnesty.org

Бори аввал соли 2021 аз тарафи Amnesty International Ltd, Peter
Benenson House, 1 Easton Street, London WC1X 0DW, UK нашр
шудааст.

Впервые опубликовано Amnesty International Ltd,
Peter Benenson House, 1 Easton Street,
London WC1X 0DW, UK

Тавҷеҳи тасвир: Посбонон
як гурӯҳи калони мардони
боздоштшударо
дар урдугӯҳи бозтарбия дар
Шинҷони Чин ихота кардаанд.
© Molly Crabapple

INDEX: ASA 17/4137/2021

ЗАБОНИ АСЛӢ: АНГЛИСӢ

amnesty.org

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

“МИСЛИ ИН КИ МО ДАР

ҶАНГИ ДУШМАН БУДЕМ”

БОЗДОШТИ САРОСАҶӢ, ШИКАНҶА ВА
ТАЪҚИБИ МУСУЛМОНОН ДАР ШИНҶОНИ ЧИН

ХУЛОСА

Сар аз соли 2017 зери ниқоби маъракаи мубориза бар зидди “терроризм”, ҳукумати Чин хушунати саросарӣ ва мунтазамро алайҳи мусулмононе, ки дар вилояти худмухтори Шинҷону Уйғур (Шинҷон) зиндагӣ мекунанд, раво мебинад. Дур аз ҷавоби қонунӣ нисбати хавфи эҳтимолии терроризм, муборизаи ҳукумат кӯшиши равшани якҷоя ҳадаф қарор додани қисми аҳолиро бар асоси дину миллат, истифодаи хушунати шадид ва тарсонидан барои барҳам задани ақоиди исломӣ ва амалияи милливу фарҳангии мусулмони туркиро нишон медиҳад. Ҳукумат мақсад дорад, ки ин ақидаву амалҳоро бо ақидаву рафтори аз ҷониби давлати дунявӣ иҷозат дода шуда иваз карда, дар ниҳоят, аъзои ин ғуруҳҳои этниро зуран ассимилятсия намуда, ба миллати якхелаи Чини соҳиби забону фарҳанги ягона ва ба Ҳизби коммунистии Чин (ҲКЧ) содиқ, табдил диҳад.

Барои муваффақ шудан ба ин тарбияи сиёсӣ ва ассимилятсияи иҷбории фарҳангӣ, ҳукумат маъракаи дастгиркунии худсаронаи оммавино раҳандозӣ намуд. Шумораи бузурги мардону занон, асосан аз ғуруҳҳои этникии мусулмон, дастгир шуданд. Аз инҳо садҳо ҳазор нафар ба зиндон ва садҳо ҳазор ё эҳтимолан 1 миллион нафари дигар ба марказҳои ба гуфти ҳукумат “бозомӯзӣ” ва “таълимӣ” фиристода шуданд. Аз ин муассисаҳо дақиқан ҳамчун урдугоҳҳои бозтарбия ном бурда мешавад. Дастгиршудагон дар ин урдугоҳҳо таҳти чораҳои беисти табиғотӣ, шиканҷаи ҷисмонӣ равоӣ ва дигар шаклҳои муносибати бераҳмона қарор гирифтаанд.

Низоми урдугоҳҳои “бозтарбия” як бахши маъракаи бузурги мутеъсозӣ ва ассимилятсияи маҷбурии ақаллиятҳои қавмӣ дар Шинҷон мебошад. Ҳукумати Чин сиёсатҳои дигари фарогиреро пиёда намуд, ки рафтори мусулмонони Шинҷонро шадидан маҳдуд мекунанд. Ин сиёсатҳо ҳуқуқҳои гуногуни инсонро, ба монанди ҳуқуқ ба озодӣ ва амнияти шахс; дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ; озодии ҳаракат; андеша ва баён; ақида, вичдон, дин ва эътиқод; иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ; баробарии бидуни таъйизро поймол мекунанд. Ин поймолкуниҳо ба дараҷае густурда ва мунтазам мебошанд, ки ба як бахши бераҳмонаи ҳаёти миллионҳо аъзои асосан марбут ба ақаллиятҳои миллии мусулмон дар Шинҷон табдил ёфтаанд.

Ҳукумати Чин чораҳои шадидро раҳандозӣ намудааст, то аз ҳуҷҷатгузорӣ шудани маълумоти саҳеҳ оиди вазъ дар Шинҷон ҷилавгирӣ кунад ва аз ин сабаб, дастрас намудани иттилои қобили эътимод оиди ҳаёт дар дохили ин урдугоҳҳо хеле мушкил аст. Дар байни моҳҳои октябри 2019 ва майи 2021, Авфи Байналмилал бо даҳҳо нафар боздоштшудагони собиқ ва нафароне, ки аз соли 2017 дар Шинҷон буданд, аксаран онҳое, ки пеш аз ин ҳеҷ вақт оиди таҷрибаи аз сар гузаронидаи худ сухан накарда буданд, мусоҳиб шуд. Нишондоди боздоштшудагони собиқ як бахши аъзами далелҳои ҷамъшударо оид ба вазъ дар дохили урдугоҳҳои бозтарбия аз соли 2017 ташкил медиҳад.

Далелҳои, ки Авфи Байналмилал ҷамъоварӣ намудааст, барои ҷунин хулосабарорӣ асоси воқеӣ мешаванд, ки ҳукумати Чин ҳадди ақал ҷунин ҷиноятҳои зидди инсониятро содир кардааст: ҳабс ё маҳрумкунии дигари шадиди озодии ҷисмонӣ бо вайрон кардани қоидаҳои бунёдии ҳуқуқи байналмилалӣ; шиканҷа; ва таъқиб.

Авфи Байналмилал бо 55 нафаре, ки дар урдугоҳҳои бозтарбия боздошт ва минбаъд озод шуда буданд, мусоҳиб шуд. Ҳамаи онҳо худсарона, барои рафтори комилан қонунӣ, бе содир кардани қиёмати эътирофшудаи байналмилалӣ, дастгир шудаанд. Чунин ба назар мерасад, ки қараёни дастгиркуниро боздошт дар урдугоҳҳои бозтарбия берун аз ҷаҳорҷубаи низоми адлияи қиёмати Чин ё қонунҳои дигари миллӣ, амал мекунад. Тибқи санадҳои ҳукумат ва изҳороти шахсони расмӣ, татбиқи муҳофизати қиёмати номуносиб аст, чунки нафарони дар урдугоҳҳо буда “иштиёран” дар он ҷоянд ва қиёмакдор нестанд. Аммо, ки тавре ки аз нишондоду дигар далелҳои дар ин гузориш овардашуда бармеояд, ҳузур дар ин урдугоҳҳо иштиёри нест ва шароит дар урдугоҳҳо як таҳқиқ ба шаъну шарафи инсон аст.

Аймон, мақомдори давлатие, ки дар дастгиркуниҳои саросари ширкат доштааст, ба Авфи Байналмилал гуфт, ки ки тавр дар охири соли 2017 полис одамонро бе огоҳӣ аз хонаҳояшон боздошт намуд, ки тавр аъзои оилаи боздоштшудагон воқуниш карданд ва роли ҳукуматдорон дар ин қараён ки гуна буд.

Ман дар он ҷо будам ... Полис одамонро аз хонаҳояшон мебаровард ... бо дастони завлоназада, аз ҷумла занонро ... ва ба онҳо қулоҳҳои сиёҳ мепӯшониданд ... Ҳеҷ кас муқовимат карда наметавонист. Тасаввур кунед, ки агар баногоҳ гурӯҳе [полис] ба [хонаи шумо] даромада, ба дасти шумо завлона занад ва [сарпӯши сиёҳ] ба саратон гузоранд ... Хеле вазнин буд ... [Баъд] гиря кардам ... Он шаб мо 60 нафарро ҳабс кардем ... ва ин танҳо дар як ноҳия буд [он ҷо бисёре, ки мардум боздошт мешуданд] ... Ҳар рӯз онҳо одамони бештарро дастгир мекарданд.

Мусоҳибони Авфи Байналмилал гуфтанд, ки сабаби боздошти онҳо аксаран бо як амали алоҳида алоқаманд набуд. Ба боздоштшудагон мегуфтанд, ки онҳоро барои “шубҳанок” ё “беэтимод” будан, “террорист” ё “экстремист” будан дастгир кардаанд. Агар суҳан дар бораи ягон кирдори алоҳида равад, онҳо ба ду гурӯҳи васеъ мутааллиқ буданд. Яке аз инҳо қиёмакҳои ба давлатҳои хориҷӣ дахлдоштаро дар бар мегирифт. Хеле аз боздоштшудагони собиқ барои ба хориҷа рафтан, дар он ҷо зиндагӣ ва таҳсил кардан ё барои бо хориҷиён суҳбат кардан ба урдугоҳҳо фиристода шуда буданд. Бисёриҳо ҳатто барои “робита” доштан бо одамоне, ки ба хориҷа рафта, дар он ҷо таҳсил ва зиндагӣ кардаанд, боздошт шуданд. Гурӯҳи дигар онҳоеро дарбар мегирад, ки барои қиёмакҳои вобаста ба беиҷозат истифода намудани барномаҳои нармафзор ва технологияҳои рақамии алоқа дастгир шудаанд. Бисёре аз боздоштшудагони собиқ барои дар телефонҳои мобилиашон истифода бурдани барномаҳои нармафзори мамнуъ ба урдугоҳҳо фиристода шудаанд. Гурӯҳи дигари маъмул ҳама чизи марбут ба динро дар бар мегирад. Маҳбусони собиқ бо сабабҳои марбут ба эътиқод ва иҷрои амалҳои исломӣ, аз ҷумла кор дар масҷид, намозхонӣ, доштани ҷойнамоз, доштани акс ё видеои дорои мавзӯи динӣ, ба урдугоҳҳо фиристода шуданд.

Таҳлили нишондоду далелҳои ҳуҷҷати аз тарафи рӯзноманигорон ва дигар ташкилотҳо ҷамъоваришуда ва нишондодҳои Авфи Байналмилал гирифташуда нишон медиҳанд, ки намоёндагони ақаллиятҳои қавмӣ дар Шинҷон аксар вақт дар асоси он чизе, ки танҳо «гуноҳ барои иттиҳодия» ҳисобида мешавад, дастгир карда мешуданд. Бисёриҳо барои муносибат ё муносибати эҳтимоли бо оила, дӯстон ё аҳли ҷомеае, ки шояд аксарашон дар содиркунии ягон қиёмати эътирофшудаи байналмилалӣ гунаҳгор набуданд, дастгир шуданд.

Дар урдугоҳҳои бозтарбия ҳамаи боздоштшудагон таҳти ҷораҳои мунтазами тарғиботӣ, инчунин шиканҷаи ҷисмонӣ, равонӣ ва дигар намудҳои муносибати бераҳмона қарор мегирифтанд. Аз лаҳзаи ворид шудан ба урдугоҳ, зиндагии боздоштшудагон ба таври ғавқулודда шадид муқаррар шуда буд. Онҳо аз мустақилияти шахсӣ маҳрум шуда, оиди ҳама ҷабҳаҳои ҳаёташон ба онҳо амр дода мешуд. Боздоштшудагоне, ки ҳатто ба таври ба зоҳир

безарар ба рафтори муқарраркардаи мақомоти урдугоҳ итоат намекарданд, танбеҳ ва аксар вақт ҳамроҳ бо нафароне, ки дар як ҳуҷра буданд, мунтазам ҷазои ҷисмонӣ мегирифтанд.

Боздоштшудагон маҳрамияти ҳаёти шахсӣ надоштанд. Онҳоро ҳамеша, аз ҷумла ҳангоми хӯрок хӯрдан, хобидан ва истифода бурдани ҳоҷатхона назорат мекарданд. Ба онҳо сӯҳбати озод бо дигар боздоштшудагон манъ буд. Вақте ба боздоштшудагон иҷозат дода мешуд то бо дигар маҳбусон, посбонон ё омӯзгорон сӯҳбат кунанд - аз онҳо талаб карда мешуд, ки бо забони мандаринии чинӣ сӯҳбат намоянд, забоне ки аксарияти онҳо, махсусан пиронсолон ва онҳое, ки аз минтақаҳои деҳоти Шинҷон буданд, намедонистанд. Дар сурати бо забони мандаринӣ ҳарф назадан, дастгиршудагон ҷазои ҷисмонӣ мегирифтанд.

Ғизо, об, имконияти машқи ҷисмонӣ, шароити беҳдоштӣ, санитарияи гигиенӣ, ҳавои тоза ва равшании табиӣ нокифоя буданд. Барои пешоб ва мадфу кардани боздоштшудагон маҳдудиятҳои шадид ҷорӣ буд. Аз ҳамаи боздоштшудагон талаб карда мешуд, ки ҳар шаб дар бастаи як-ду соата “қор” карда, нафарони бо онҳо дар як ҷо бударо назорат кунанд. Бисёре аз маҳбусони собиқ гузориш доданд, ки дар тӯли чанд рӯзи аввал, ҳафтаҳо ё баъзан моҳҳои омадан ба урдугоҳҳои бозтарбия, онҳоро маҷбур мекарданд, ки коре накарда, аксар вақт ба тарзи хеле ноқулай, тақрибан тамоми рӯз наҷунбида шинанд.

Муддате пас аз омадан қариб ҳамаи маҳбусон бо дарсҳои шадидан танзимшуда фаро гирифта мешуданд. Ҷадвали маъмулӣ се ё чор соат дарсро пас аз наҳорӣ дар бар мегирифт. Сипас боздоштшудагон хӯроки нисфирӯзӣ хурда, “истироҳати” кӯтоҳе мекарданд, ки аксар вақт аз наҷунбида нишастан ё сари худро дар болои мизи қорӣ мондан иборат буд. Пас аз хӯроки нисфирӯзӣ боз се-чор соати дигар дарс буд ва пас аз хӯроки бегоҳӣ бояд ду-се соат дар болои кат нишаста ё ба зону истода, хомӯшона маводи дарси онрузаро “мутолиа” ё видеоҳои “тарбиявӣ”-ро тамошо мекарданд. Қариб ҳама вақт дар замони дарсҳо аз боздоштшудагон талаб карда мешуд, ки рост ба пеш нигаранд ва бо ҳамсабақони худ гап назананд. Дарсҳо аксар вақт аз ёд ва қироати сурудҳои “сурх” иборат буданд, яъне сурудҳои инқилобӣ, ки ҲКЧ ва Ҷумҳурии Мардумии Чинро ситоиш мекарданд.

Таълими забони чинӣ ҳадафи асосии «тарбия» -и боздоштшудагон дар урдугоҳҳо буд. Аксари боздоштшудагони собиқ гузориш доданд, ки илова бар дарсҳои забон, дар баъзе дарсҳои омехтаи таърих, ҳуқуқ ва идеология ё ба гуфти онҳо “таълимоти сиёсӣ”, иштирок кардаанд. Ин дарсҳо бештар ба тарғиби маҷбурии боздоштшудагон дар бораи “бадиҳои” ислом ва то чӣ андоза шуқфон, тавоно ва “хайрхоҳ” будани Чин, ҲКЧ ва Президент Си Чинпин тамарқуз мекарданд. Ерулан, боздоштшудаи собиқ ба Авфи Байналмилал гуфтааст, ки ба бовари вай, дарсҳои таълими сиёсӣ бо мақсади ҷилавгирии боздоштшудагон аз амал кардан мувофиқи дини худ сохта шудаанд.

Ман фикр мекунам, ки ҳадаф набуд кардани дини мо ва ассимилятсияи мо буд ... Онҳо мегуфтанд, ки мо “ассалому алейкум” гуфта наметавонем ва агар аз мо пурсанд, ки аз кадом миллат ҳастем , бояд “чинӣ” гӯем. ... Онҳо мегуфтанд, ки шумо наметавонед ба намози ҷумъа биравед ... Ва ҳамаи чизро ба шумо Аллоҳ не, балки Си Чинпин додааст. Шумо набояд ба Худо шукр гӯед; шумо бояд барои ҳама чиз ба Си Чинпин ташаккур гӯед.

Боздоштшудагон мунтазам пурсида ё бозҷӯй мешуданд. Ҳамчунин аз онҳо зуд-зуд талаб мекарданд, ки мактубҳои “этирофи” ё “худтанқидкунӣ” нависанд. Илова бар этирофи “ҷиноятҳо”-и худ, худтанқидкунӣ ба таври хаттӣ тавсиф кардани иштибоҳҳои боздоштшуда, он ки таҳсилоти гирифта ба онҳо имкон дод то хатои худро дарк кунанд ва тафаккури худро “тағйир диҳанд”, изҳори миннатдорӣ ба ҳукумат барои ин таълим ва ваъдаи ба одатҳои пешина барнагаштанро дар бар мегирифт.

Ҳар як боздоштшудаи собиқи урдугоҳ, ки Авфи Байналмилал, ки бо ӯ мусоҳиб гардидааст, дучори шиканча ё дигар муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шаъну шараф (дар ин гузориш “шиканча ё дигар бадрафторӣ” номида мешавад) шудааст. Шиканча ва дигар бадрафторӣ унсурҳои таркибии ҳаёт дар урдугоҳҳои бозтарбия мебошанд. Шиканча ва дигар бадрафторӣ, ки боздоштшудагон дар урдугоҳҳо аз сар мегузаронанд, ба ду гурӯҳи васеъ чудо мешаванд.

Ба гурӯҳи якум шиканчаи ҷисмонӣ ва ғайри ҷисмонӣ (яъне зеҳнӣ ё равонӣ) ва дигар бадрафторӣ, ки ҳамаи боздоштшудагон дар натиҷаи таъсири умумии ҳаёти ҳаррӯза дар урдугоҳҳо дучор омадаанд, дохил мешаванд. Ин тадбирҳои ҷисмонӣ ва ғайри ҷисмонӣ, дар якҷоягӣ бо аз даст додани кулли назорат ва мустақилияти шахсӣ дар урдугоҳҳо, эҳтимолиан боиси ранҷҳои рӯҳӣ ва ҷисмонии шадиде гардад, ки шиканча ё дигар муносибати бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиркунандаи шаъну шараф ба ҳисоб мераванд.

Гурӯҳи дуввуми шиканча ва дигар бадрафторӣ шиканчаи ҷисмонӣ ва дигар бадрафториеро дар бар мегирад, ки ҳангоми пурсишҳо ё ҳамчун ҷазо барои рафтори ношоям нисбати боздоштшудагони мушаххас рух додаанд. Усулҳои шиканча ҳангоми пурсишҳо ва ҳамчун ҷазо латукӯб, зарбаи барқ, ҳолатҳои стресс, истифодаи ғайриқонунии маҳдудиятҳо (аз ҷумла дар курсии паланг маҳкам шудан), маҳрумкуни аз хоб, аз девор овезонкуни, таҳти хунокии шадид ё дар танҳои нигоҳ доштанро дар бар мегирифтанд. Пурсишҳо одатан як соат ё бештар аз он тӯл мекашиданд; ҷазоҳо бошад, одатан хеле дарозтар буданд.

Авфи Байналмилал бо бисёр боздоштшудагони собиқ, ки нисбати онҳо ҳангоми пурсиш дар урдугоҳҳои бозтарбия шиканча, дигар бадрафторӣ ё ҷазо раво дида шудааст, мусоҳиба кард. Авфи Байналмилал инчунин бо бисёр боздоштшудагони собиқ, ки шохиди шиканча ё бадрафторӣ нисбати дигар маҳбусон гардидаанд ё онҳое, ки аз дигар маҳбусон - одатан онҳое, ки дар як камера зиндагӣ мекарданд ва ба онҳо дар хусуси шиканча, бадрафторӣ ё ҷазо гирифтанишон маълумот додаанд, мусоҳиб шуд.

Боздоштшудагони собиқ як усули густурдаю муттасили муносибат бо боздоштшудагонро аз ҷониби кормандону мақомоти урдугоҳҳо тасвир карданд. Баъзе аз ин бархӯрдҳо, намунаи шиканча ва дигар бадрафториеро, ки нерӯҳои амниятии Чин дар тӯли даҳсолаҳо дар Шинҷон ва дигар минтақаҳои Чин анҷом додаанд, инъикос мекарданд. Мансур, як деҳқон, ба Авфи Байналмилал нақл кард, ки чӣ гуна ӯ дар вақти дар боздошт буданаш дар ду урдугоҳ борҳо шиканча шудааст - ҳам ҳангоми бозпурсӣ ва ҳам дар рафти ҷазоҳои сершумор. Вай рафти бозпурсии худро чунин тасвир кард:

Ду посбон маро аз камера гирифта, партофтанд [ба ҳучрае, ки ман мавриди пурсиш қарор гирифтам]. Дар дохили он ду мард буд ... [Онҳо пурсиданд, ки ман дар Қазоқистон чӣ кор кардам] “Ту дар он ҷо намоз хондӣ? Падару модари ту чӣ кор мекунанд?” Гуфтам, ки ман танҳо ҳамроҳи оила будам, чорворо нигоҳубин мекардам ва ҳеҷ кори ғайриқонуни накардаам ... онҳо аз ман дар бораи масҷид ва намоз пурсиданд ... Агар ман ба онҳо мегуфтам, ки намоз мехондам, шунида будам, ки ман ба муддати 20 ё 25 сол маҳкум хоҳам шуд. Барои ҳамин ман ба онҳо гуфтам, ки ҳеҷ гоҳ намоз нахондаам. Баъд онҳо нороҳат шуданд. Онҳо гуфтанд: ‘Дар тамоми он вақт бо чорво гашта, худат низ ҳайвон шудай!’ Баъд онҳо маро бо курсӣ заданд, то он даме, ки курсӣ шикаст ... Ман ба замин афтидам. Ман қариб аз ҳуш рафтам ... Баъд онҳо маро дубора ба курсӣ шинонданд. Онҳо гуфтанд, ‘ин бача ҳанӯз тағйир наёфтааст, вай бояд [дар урдугоҳ] зиёдтар бимонад.

Авфи Байналмилал як ҳолати дар урдугоҳи бозтарбия дар натиҷаи шиканча фавтиданро, сабт кардааст. Мади ба Авфи Байналмилал гуфт, ки ӯ шохиди шиканчаи ҳамҳучрааш буд ва баъдтар

фаҳмид, ки вай аз таъсири шиканча фавтидааст. Мади гуфт, ки ин мардро маҷбур карданд, ки дар курсии паланг дар миёнаи ҳуҷраашон нишинад. Ҳамҳуҷраҳоро маҷбур карданд, ки се рӯз дар онҷо вайро, ки дар ҳолати баста ва беҳаракатӣ буд, назорат кунанд ва ба ӯ кумак расонидан манъ буд.

[Ин мард] зиёда аз ду моҳ дар утоқи мо буд ... ўро маҷбур мекарданд, ки дар курсии паланг нишинад. [Ба фикрам ин мард барои тела додани посбон ҷазо мегирифт.]... Онҳо курсиро ба ҳуҷраи мо оварданд ... Онҳо ба мо гуфтанд, ки агар ба ӯ кумак расонем, пас мо дар ин курсӣ мешинем ... Ин курсии оҳанин буд ... дастҳояшро завлонаю занҷирбанд карданд. Пойҳояш низ занҷирбанд буданд. Тани ўро ба пушти курсӣ баста буданд ... Ду завлонро дар атрофи дастҳо ва пойҳояш баста буданд ... Ба қабурғаҳояш як чизи резинӣ часпониданд, то рост (нишинад) ... дар баъзе мавридҳо мо мояҳои ўро медидем. Вай дар курсӣ [пешобу мадфу] мекард. Ў се шаб дар курсӣ буд ... Вай пас аз баровардан [аз ҳуҷра] фавтид. Мо [тавассути одамон] дар ҳуҷра фаҳмидем.

Аксари боздоштшудагони бо Авфи Байналмилал мусоҳибшуда аз 9 то 18 моҳ дар урдугоҳҳо буданд. Тартиби аз урдугоҳҳо раҳо ва ба хона фиристодани боздоштшудагон, аз ҷумла барои аксари боздоштшудагон фаҳмо нест. Мисли раванди ҳабси аввалия ва интиқол ба лагери бозтарбия, раванди озодкунӣ зоҳиран берун аз доираи низоми адлияи ҷиноятии Чин ё дигар қонунҳои дохилӣ амал мекунад. Дар маҷмӯъ ягон меъёри шаффоф, ёрӣ ва ҳимояи ҳуқуқӣ вучуд надошт. Он чизе, ки боздоштшудагони собиқ қабл аз озодшавӣ аз сар гузаронидаанд, ҳеҷ нишоне аз мурофиаи одилона, ки барои ҳалли тақдири шахсони алоҳида зарур аст, надошт. Боздоштшудагони озодшударо маҷбур карданд то ба санаде имзо гузоранд, ки дар асоси он ба касе, хусусан ба рӯзноманигорон ва шаҳрвандони хориҷӣ дар бораи он ҷӣ дар урдугоҳ таҷриба кардаанд, чизе намегуянд. Ба боздоштшудагони собиқ иттилоъ дода шуд, ки агар ин манъкуниро вайрон кунанд, онҳо дубора ҳамроҳи аъзои оилаашон ба урдугоҳи бозтарбия оварда мешаванд.

Пас аз озод шудан аз урдугоҳи бозтарбия ва ба хона баргаштани боздоштшудагони собиқ, вайронкунии шадиди ҳуқуқи инсонии онҳо, хусусан озодии ҳаракаташон идома меёфт. Ин маҳдудиятҳо илова бар сиёсати таъбизомезе буданд, ки нисбати ҳамаи аъзои гурӯҳҳои ақаллиятҳои қавмӣ дар Шинҷон равона карда шудаанд. Тақрибан аз ҳамаи маҳбусони собиқ, ки бо Авфи Байналмилал сӯҳбат карданд, талаб карда шудааст, ки “таҳсил” -и худро идома диҳанд ва пас аз озод шуданашон ба дарсҳои забони чинӣ ва идеологияи сиёсӣ ҳозир шаванд. Онҳо инчунин маҷбур буданд, ки дар маросимҳои баланд бардоштани парчам “ҷиноятҳои” худро ба таври оммавӣ “эътироф” кунанд.

Ҳамаи боздоштшудагони собиқе, ки Авфи Байналмилал, бо онҳо мусоҳиб шуд, гуфтанд, ки онҳо таҳти назорати электронӣ ва шахсӣ қарор гирифтанд ва мақомоти давлатӣ мунтазам ба онҳо баҳогузорӣ мекарданд. Тақрибан ҳамаи боздоштшудагони собиқ хабар доданд, ки аз кормандони давлатӣ талаб карда мешуд, ки пас аз раҳо шуданашон аз урдугоҳ, ҳар моҳ якчанд шаб бо онҳо дар хонаҳояшон бимонанд. Дар давоми ҳадди ақал якчанд моҳ, тақрибан ба ҳамаи онҳо баромадан аз деҳа ё шаҳракашон манъ буд. Агар ба онҳо иҷозати рафтан дода шавад, онҳо бояд қаблан аз мақомот иҷозати хаттӣ мегирифтанд.

Авфи Байналмилал бо собиқ боздоштшудагоне, ки аз урдугоҳҳо барои кор ба корхонаҳо фиристода шуда буданд, мусоҳиба кард. Арзу ба Авфи Байналмилал гуфтааст, ки пас аз шаш моҳро дар як урдугоҳ гузаронидан, ўро ба урдугоҳи дигар интиқол доданд ва дар он ҷо пеш аз ба корхона фиристодан, ба вай дӯзандагиро омӯзониданд. Пас аз ӯ талаб карда шуд, ки чанд моҳ дар як фабрикаи истеҳсоли либоси кормандони ҳукуматӣ кор ва зиндагӣ кунад. Ин нишондодҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки мақомоти Шинҷон уйғурҳо ва дигар аъзои

ақаллиятҳои қавмиро дар Шинҷон бо якчанд воситаҳои барои машғул шудан ба намудҳои алоҳидаи меҳнат, баъзан ҳамчун идомаи “таълим” дар урдугӯҳҳо, маҷбур мекунанд.

Бино ба гузоришҳо, баъзе аз боздоштшудагон аз урдугӯҳҳо ба зиндонҳои интиқол дода шуданд. Мисли раванди раҳӣ аз урдугӯҳ барои рафтан ба хона, раванди ҳукми зиндон гирифтани боздоштшудагони урдугӯҳҳо низ нофаҳмо аст. Инчунин маълум нест, ки чӣ гуна раванди озодкунӣ ва ҷазо алоқаманданд - хусусан раванди ҳамроҳкунии ҳукми зиндон дар урдугӯҳҳо бо ҷараёни ҷазои расмӣ берун аз урдугӯҳҳо.

Афви Байналмилал натавонист бо касе, ки дар урдугӯҳ ҳукми зиндон гирифта ва сипас ба зиндон фиристода шудааст, мусоҳиба кунад. Аммо, Авфи Байналмилал бо боздоштшудагони собиқа мусоҳиба анҷом дод, ки гуфтанд, нисбати онҳо ҳукм содир карда, баъдан онҳоро “бахшиданд”. Афви Байналмилал инчунин бо боздоштшудаҳои собиқа мусоҳиба гузаронд, ки гуфтанд, зимни дар боздошт будани онҳо як ё якчанд нафар аз ҳамсабақони онҳоро зоҳиран барои рафтори ҳаррӯза, ки ҷиноят эътироф нашудаанд, ҳукми зиндон доданд. Бисёре аз боздоштшудагони собиқ як ё якчанд нафари ҳукми зиндон гирифтаре шахсан мешинохтанд.

Ҳукумати Чин дигар сиёсатҳои фарогиреро амалӣ намуд, ки рафтори ҳамаи аъзои гурӯҳҳои қавмӣ аксаран мусалмонро, аз ҷумла онҳоро, ки ҳеҷ гоҳ ба урдӯғҳо ё зиндон фиристода нашудаанд, шадидан маҳдуд мекунанд. Бераҳмӣ ва миқёси азими амалиёти ҳукумат аз истифодаи бесобиқаи технологияҳои назоратӣ дар якҷоягӣ бо қобилияти сафарбаркунии кумаки қисми зиёди аҳолии минтақа барои иҷрои иродаи худ, сарчашма мегирад. Ҳукумат ба амалиёти тақрибан гурезнопазири назорати шахсӣ ва электронӣ, ки барои назорату арзёбии доимии рафтори гурӯҳҳои ақаллиятҳои қавмӣ пешбинӣ шудаанд, таъя мекунад. Кормандони ҳамеша ҳозири ҳукуматӣ, нерӯҳои хашини амниятӣ ва низоми ҳуқуқи ғайримустақил барои назорат ва амалисозии сиёсати поймолкунандаи ҳуқуқҳо дар якҷоягӣ амал мекунанд.

Мусалмононе, ки дар Шинҷон зиндагӣ мекунанд, шояд аҳолии аз ҳама бештар зери назорат буда дар ҷаҳон бошанд. Ҳукумати Чин барои ҷамъоварии иттилооти бениҳоят муфассал дар бораи зиндагии ин гурӯҳ маблағҳои азими сарф кардааст. Ин назорати оммавии танзимшуда тавассути сиёсат ва амалие ба даст оварда мешавад, ки ҳуқуқи мардум ба дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, озодии ҳаракат ва баёнро поймол мекунанд. Аз руи гуфтаи сокинони собиқи Шинҷон, системаи назорат мониторинги васеъ ва фишорангези шахсӣ ва электрониро дар шаклҳои зерин дар бар мегирад:

- ҷамъоварии маълумотҳои биометрӣ, аз ҷумла шинохти чашм ва аксҳои рӯй;
- мусоҳибаҳои фишорангези мақомоти давлатӣ;
- кофтуков ва пурсишҳои мунтазами кормандони ҳамеша ҳозири амниятӣ;
- “иқомат дар хона” аз ҷониби кормандони давлатие, ки барои бо оилаҳои ақаллиятҳои қавмӣ зиндагӣ кардан вазифадор шудаанд;
- шабакаи ҳамешагии камераҳои назоратӣ, аз ҷумла камераҳои шинохти рӯй;
- шабакаи васеи гузаргоҳҳо бо номи “шӯъбаҳои бароҳати полис”; ва
- дастрасии бемаҳдуд ба дастгоҳҳои алоқаи шахсии одамон ва таърихи молиявӣ.

Илова бар таъмини ҳукумат бо миқдори зиёди иттилооти шахсӣ, ин амалиёт ба мақомот имкон медиҳад, ки робитаҳо, ҳаракатҳо, амалҳо ва рафтори ақаллиятҳои миллии Шинҷонро дар вақти воқеӣ ҳамаҷониба пайгирӣ кунанд.

Мусалмононе, ки дар Шинчон зиндагӣ мекунанд, наметавонанд озодона ҳаракат кунанд. Ҳукумат ҳаракати онҳоро ҳам дар дохили Шинчон ва ҳам дар байни Шинчон ва қисми боқимондаи Чин маҳдуд мекунад. Ҳукумат инчунин сафари аъзои гурӯҳҳои ақаллиятҳои қавмӣ, бахусус уйғурҳоро ба хориҷа фавқуллода мушкул, аксар вақт ғайриимкон мегардонад. Ҳамаи аъзои гурӯҳҳои ақаллиятҳои миллӣ дар Шинчон маҷбур шуданд, ки солҳои 2016 ва 2017 шиносномаҳои худро ба ҳукумат супоранд. Хеле одамони кам тавонистанд шиносномаашонро бозпас гиранд.

Сокинони собиқи Шинчон гуфтанд, ки маҳдудиятҳои ҳаракат ба тариқи табъизомез иҷро мешаванд. Мусоҳибон гуфтанд, ки полис танҳо ақаллиятҳои миллиро дар кӯча боздошт ва шаҳодатномаи онҳоро санҷидааст. Шоҳидон, аз ҷумла яке аз онҳое, ки дар як гузаргоҳи давлатӣ кор мекард, гузориш доданд, ки ба чиниҳои хан ё умуман аз гузаргоҳҳо гузаштан лозим нест ё онҳо аслан бидуни кофтукови бадан ва телефонҳояшон ва бе пурсиш тавассути гузаргоҳҳо мегузаранд. Ёин, як фарди чинии хан, ки ба Шинчон ташриф овардааст, ба Авфи Байналмилал дар бораи табъизе, ки ҳангоми сафар дидааст, нақл кард:

Камераҳои назоратӣ аслан дар ҳама ҷо ҳастанд ... Табъиз ҳамчунон ошкорост. Вақте ки ман ба қатор савор шудам, онҳо ҳеҷ чизро тафтиш накарданд, аммо чиптаҳо ва телефонҳои уйғурҳои дар рӯ ба рӯи ман нишастаро месанҷиданд ... Вақте ки ман дар истгоҳ будам, он ҷо ду қатор [барои тафтиши амният] буд, яке барои уйғурҳо ва дигаре барои ханҳо бидуни шинохти рӯй, танҳо тавассути детектори металлӣ. Қатори уйғурҳо хеле дароз буд ... Дар зери нақб дар [шаҳри калон] ман ҳамту гузашта рафтам, аммо тамоми бадани уйғурҳоро, аз ҷумла пиронсолонро бо детекторҳои металлӣ тафтиш мекарданд. Онҳоро дар ҳарду тарафи нақб тафтиш мекарданд. Ман бағоч доштам ва касе ҳатто халтаи маро тафтиш накард. Ман аз гузаргоҳи амнияти гузаштам, аммо касе тафтиш накард ... Азбаски ман хан ҳастам, маро тафтиш накарданд ... Ман бо [як корманди ҳукумат] гуфтугӯ кардам ва ӯ гуфт, ки 'ба уйғурҳо бояд муносибат дигар бошад, зеро террористҳои хан вучуд надоранд'.

Мусалмононе, ки дар Шинчон зиндагӣ мекунанд, наметавонанд дини худро пайравӣ кунанд. Боздоштшудаҳои собиқ ва афроди дигаре, ки бо Афви Байналмилал мусоҳиб шудаанд ва дар Шинчон байни солҳои 2017 ва аввали соли 2021 зиндагӣ кардаанд, ҳамчунин муҳити фавқуллода душманонаро нисбати иҷрои амалҳои дини ислом тасвир карданд. Вақте ки ин афрод Чинро тарк карданд, ҳеҷ нафаре аз онҳо бароҳат аломатҳои дини худро нишон дода наметавонист ва онҳо ҳама бовар доштанд, ки ин амал боиси боздошт ва ба урдугоҳ фиристода шуданашон мегардад. Тибқи гуфтаи ин шоҳидон, бисёре аз амалҳои исломие, ки мусалмонон барои дини худ муҳим мешуморанд ва қонун дар Шинчон онҳоро ба таври возеҳ манъ накардааст, ҳоло дар асл, манъ карда шудаанд. Ба инҳо намозхонии мусалмонон, масҷидравӣ, таълими дин, пӯшидани либоси мазҳабӣ ва номгузориҳои исломӣ барои кӯдакон монеъ мешаванд. Дар натиҷаи таҳдиди доимии ҳақиқии боздоштшавӣ, мусалмонон дар Шинчон рафтори худро ба дараҷае тағйир додаанд, ки дигар нишонаҳои зоҳирии амали диниро намоиш намереданд.

Шумораи зиёди сокинони собиқи Шинчон ба Афви Байналмилал гуфтанд, ки ба онҳо нигоҳдории ягон осори мазҳабӣ дар хонаҳояшон ё ягон маводи динӣ дар телефонҳояшон, аз ҷумла китобҳои динӣ, филмҳо ва аксҳоро манъ кардаанд. Чанде аз сокинони собиқ инчунин гуфтанд, ки китобҳои фарҳангӣ, осор ва дигар маводи марбут ба фарҳанги мусалмонони турк дар асл манъ карда шудаанд. Айман ба Афви Байналмилал гуфт, ки чӣ гуна кормандони ҳукумат ва полис ба хонаи оилаҳои мусалмон даромаданд ва ҳама осори мазҳабиро бо зӯри мусодира карданд:

Мо [ба як қисми деҳа] рафтем, ки дар он 20 оила аз [қавми мусалмон] зиндагӣ мекарданд. Мо бояд ҳама чизеро, ки бо дин алоқамандӣ дошт, мегирифтем ва ба онҳо нишон меоддем, ки ин чизҳо ғайриқонунӣ ҳастанд ... Вақте ки мо ин корро мекардем, ҳатто дарро намекуфтем ... Мо бе иҷозат напурсида медаромадем ... Мардум гирия мекарданд ... Мо ҳама чизро ба полис меоддем ... Мо инчунин ба онҳо мекуфтем, ки чизҳои онҳо, ки ба забони арабӣ навишта шудаанд, нест кунанд.

Мувофиқи далелҳои Авфи Байналмилал ҷамъоварда, ки онҳоро дигар манбаҳои бозғуфта тасдиқ мекунад, намояндагони ақаллиятҳои миллии мусалмони Шинҷон ба ҳамлае дучор омадаанд, ки ҳамаи аломатҳои матнии ҷиноятҳои зидди башариятро тибқи қонунҳои байналмилалӣ доранд. Аз ин рӯ, далелҳои Авфи Байналмилал дидааст, барои чунин ҳулосае заминаи воқеӣ фароҳам меоранд, ки ҷинояткорон аз номи давлати Чин амал карда, ҳамлаи густарда ва мунтазамеро раҳандозӣ намудаанд, ки аз тарҳи банақшагирифташуда, азим, муташаккил ва муназзами ҳуқуқвайронкунонҳои ҷиддӣ иборат мебошад, ки зидди аҳолии мулкӣ дар Шинҷон равона карда шудааст. Авфи Байналмилал мӯтақид аст, ки далелҳои ҷамъшуда барои чунин ҳулосабарорӣ асоси воқеӣ мешаванд, ки ҳукумати Чин ҳадди ақал чунин ҷиноятҳои зидди инсониятро содир кардааст: ҳабс ё маҳрумкунии дигари шадидаи озодии ҷисмонӣ бо вайрон кардани қоидаҳои бунёдии ҳуқуқи байналмилалӣ; шиканча; ва таъқиб.

Ҳукумати Чин бояд фавран ҳамаи урдугӯҳҳои боқимондаи бозтарбияро бандад ва ҳамаи ашхосеро, ки дар урдугӯҳҳои бозтарбия ё дигар боздоштгоҳҳо, аз ҷумла маҳбасҳо дар Шинҷон ниғаждорӣ мешаванд, раҳо кунад, магар ин ки далелҳои кофии бозғуфта ва қобили қабул дар бораи аз тарафи онҳо содир кардани ҷинояти эътирофшудаи байналмилалӣ мавҷуд бошанд. Ҳукумат инчунин бояд ҳама қонуну қоидаҳоро бекор кунад ё тағир диҳад ва ба ҳамаи сиёсатҳо ва чораҳои амалие, ки ҳуқуқҳои инсонии уйғурҳо, қазоқҳо ва дигар намояндагони қавмҳои умдатан мусалмонро, аз ҷумла ҳуқуқи озодона рафтан аз ва бозгашт ба Чин ва интихоби пайравӣ ба дини худро маҳдуд мекунад, хотима диҳад.

Тафтиши мустақилона ва муассири ҷиноятҳои эҳтимолии зидди башарият ва дигар нақзи ҷиддӣ ҳуқуқи инсон, ки дар ин гузориш сабт шудааст, зарур аст. Ҳамаи онҳое, ки ба таври асоснок дар содиркунии ҷиноят гумонбар мешаванд, бояд дар мувофиқаи одилона ба ҷавобгарӣ кашида шаванд. Аз ҷумла, Шӯрои ҳуқуқи башари СММ ё Ассамблеяи Генералии СММ бояд механизми мустақили байналмилалӣ таҳқиқи ҷиноятҳо дар доираи қонунҳои байналмилалӣ ва дигар вайронкориҳои ҷиддӣ ҳуқуқи инсон ва суиистифода дар Шинҷонро бо мақсади таъмини масъулият, аз ҷумла тавассути муайян кардани ҷинояткорони гумонбар таъсис диҳанд.

ТАВСИЯҶО

БА ҲУКУМАТИ ЧИН:

- Фавран ҳамаи шахсоне, ки дар урдугоҳҳои бозтарбия ё дигар боздоштгоҳҳо, аз ҷумла зиндонҳои Шинҷон нигоҳ дошта мешаванд, озод карда шаванд, магар ин ки далелҳои кофии бозътимод ва қобили қабул дар бораи аз тарафи онҳо содир кардани ҷиноятҳои эътирофшудаи байналмилалӣ мавҷуд бошанд, онҳо ба боздоштгоҳҳои эътирофшуда интиқол ёфта, мувофиқи меъёрҳои байналмилалӣ бо суди одилона таъмин шаванд.
- Ба ҳамаи онҳое, ки боздошт шудаанд, иҷозат дода шавад, то ба таври қонунӣ аз болои ҳабси давомдори худ шикоят баранд.
- Ба аъзои оилаи нафароне, ки дар урдугоҳҳо, маҳбасҳо ё дигар боздоштгоҳҳо нигоҳдорӣ мешаванд, аз ҷумла онҳое, ки дар хориҷа зиндагӣ мекунанд, ба таври хаттӣ сабабҳои боздошт ва дигар ҳуҷҷатҳои расмӣ марбут ба парвандаи аъзои оилаашон дода шавад.
- Марказҳои “таълими касбӣ”, “тағйирот тавассути таҳсил” ва “аз ифротгарой берункунӣ” (яъне урдугоҳҳои бозтарбия) дар Шинҷон баста шаванд.
- Кафолат дода шавад, ки ҳеҷ кас ба ҳабси худсарона, нопадидшавии маҷбурӣ, шиканча ё дигар бадрафторӣ дучор намегардад.
- То озодшавии ашхосе, ки ба ин урдугоҳҳо оварда шудаанд ва ё дар боздошт ҳастанд, кафолат дода шавад, ки онҳо бо адвокати интиҳобкардаи худ, кормандони мустақили тиббӣ ва оилаҳои худ дастрасии фаврӣ ва мунтазам дошта бошанд.
- Муоширати озодонаи ҳар як сокини Шинҷон бо аъзои оила ва атрофиён, аз ҷумла бо онҳое, ки дар дигар кишварҳо зиндагӣ мекунанд, таъмин карда шавад, магар ки дар доираи қонунҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон маҳдудиятҳои мушаххаси чунин муошират асоснок карда шаванд.
- Ҳамаи қонуну қоидаҳои марбута бекор карда ё тағйир дода шуда, ба ҳамаи сиёсатҳо ва чораҳои амалие, ки ҳуқуқҳои башарии уйғурҳо, қазоқҳо ва дигар гурӯҳҳои миллиро, ки аксарият мусалмонанд, аз ҷумла ҳуқуқи озодона баромадан ва ба Чин баргаштанро ба таври ғайриқонунӣ маҳдуд мекунанд, хотима дода шавад.
- Ба ҳама, аз ҷумла мусалмонон ва аъзои ҳама ҷамоаҳои дигари динӣ иҷозат дода шавад, ки дин ё эътиқоди худро интиҳоб кунанд, нигоҳ доранд ва динашонро бо роҳи тоату ибодат, амал ва омӯзиш ҳам ба таври оммавӣ ва ҳам хусусӣ ошкор кунанд.
- Ҳама гуна муқаррароти ҳуқуқие, ки ба ҳифзи амнияти милли раवона ва ё бо номи мубориза бо терроризм сохта шудаанд, бояд ба таври возеҳ ва маҳдуд муайян карда шаванд ва мутобиқати онҳо ба қонунҳо ва меъёрҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон таъмин карда шавад.
- Тафтишоти холисона, мустақил, фаврӣ, муассир ва шаффофи ҳама гуна шахсоне, ки ба таври асоснок барои ҷиноятҳо тибқи қонунҳои байналмилалӣ ва дигар вайронкорӣҳои вазнини ҳуқуқи инсон алайҳи уйғурҳо, қазоқҳо ва дигар гурӯҳҳои қавмӣ аксаран мусалмон дар Шинҷон гумонбар доништа мешаванд, гузаронида шавад. Кафолат дода шавад, ки ҷинояткорони эҳтимолӣ тавассути мурофиаҳои одилона бидуни истифодаи ҳукми қатл ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

- Ба коршиносони ҳуқуқи башари СММ, ба муфаттишони мустақили ҳуқуқи башар ва рӯзноманигорон фавран иҷозати дастрасии беамониат ба тамоми Шинҷон, аз ҷумла ба урдугоҳҳо ва зиндонҳо дода шавад.
- Бо Дафтари Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқи инсон, Расмиёти махсус ва ҳама гуна тафтишоти дигари таҳти роҳбарии СММ ё дигар механизмҳои мустақили байналмилалӣ мониторингу таҳқиқи ҳуқуқи инсон ҳамкориҳои пурра ва муассир ба роҳ монда шавад.
- Таъмини собиқ боздоштшудагон ва оилаҳои қурбонӣёни ҷиноятҳои байналмилалӣ ва дигар вайронкуниҳои ҳуқуқи инсон бо ҷуброни пурра, муассир, ҳассоси гендерӣ ва дигаргункунанда мувофиқи қонунҳо ва стандартҳои байналмилалӣ.
- Қатъи аз дигар кишварҳо дархост намудани ба Чин баргардонидани афрод, ки ҳилофи принсипи истирдоднакунӣ мебошад.
- Ба ҳама гуна таъқибот ва таҳдидҳо нисбати уйғурҳо, қазоқҳо ва дигар гурӯҳҳои миллии аксаран мусалмон, ки бо Чин робита дошта, дар хориҷа зиндагӣ мекунанд, хотима дода шавад.

БА ШҶҰРОИ ХУҚУҚИ ИНСОНИ СММ:

- Иҷлосияи махсус ё мубоҳисаи ғаввӣ баргузор намуда, оиди таъсиси механизми мустақили байналмилалии таҳқиқи ҷиноятҳо дар доираи қонунҳои байналмилалӣ ва дигар вайронкунииҳои ҷиддии ҳуқуқи инсон дар Шинҷон бо мақсади таъмини масъулият, аз ҷумла тавассути муайян кардани ҷинояткорони гумонбаршуда қарор қабул карда шавад. Ин механизм бояд:
 - ваколати аз наздик назорат, таҳлил кардан, гузориш ва тавсияҳо додан оид ба пешгирии вайронкунии ҳуқуқи инсон, ҷамъоварӣ ва яққоякунии далелҳо, ҳифз ва таҳлили далели ҷиноятҳоро дар доираи қонунҳои байналмилалӣ ва дигар вайронкорииҳои вазнини ҳуқуқи инсонро дошта бошад;
 - ваколати оморасозии парвандаҳоро аз рӯи меъёрҳои қонунгузориҳои ҷиноӣ дошта бошад, ки метавонанд аз ҷониби механизмҳои ояндаи додситонӣ ва судии ба меъёрҳои байналмилалии адолат ҷавобгӯӣ истифода шаванд, ва ҳукми қатлро дар бар нагиранд;
 - бо мутахассисони мустақили байналмилалӣ, аз ҷумла оид ба ҳуқуқи байналмилалии ҳуқуқи инсон, ҳуқуқи байналмилалии ҷиноӣ, сохторҳои фармондеҳии қувваҳои амният, зӯрвариҳои ҷинсӣ ва дигар зӯрвариҳои гендерӣ, ҳуқуқи кӯдакон, ҳуқуқи маъҷубон, санҷиши видео ва тасвир ва таҳлили судӣ-тиббӣ таъмин карда шавад;
 - дорои захираҳои кофӣ, аз ҷумла молиявӣ ва техникӣ барои иҷрои ваколатҳои худ бошад; ва
 - Мунтазам оиди пешравиҳо ахбор дода, гузориши мукамал оид ба вазъро ба Шӯрои ҳуқуқи инсон ва Ассамблеяи генералии СММ пешниҳод кунад ва ба Шӯрои Амнияти СММ ва дигар ниҳодҳои дахлдори СММ маълумоти мухтасар пешниҳод кунад.

БА ШҶҶРОИ АМНИЯТИ СММ:

- Чаласаҳои мунтазам, расмӣ ва кушод оид ба вазъ дар Шинҷон гузаронида шаванд, то ниҳодҳои марбутаи СММ, инчунин аъзои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳимоятгарони ҳуқуқ имкон дошта бошанд ба аъзои Шӯрои Амнияти СММ дар бораи вазъи Шинҷон бевосита маълумоти навтаринро расонанд.
- Қабули қатъномае, ки ба мақомоти Чин паёми бечунучаро фиристода, вазъро маҳкум намуда, барҳам додани низоми урдугоҳҳои бозтарбия ва ҳама қонунҳо, қоидаҳо, сиёсатҳо ва чораҳоеро, ки ҳуқуқи уйғурҳо, қазоқҳо ва дигар гурӯҳҳои қавмӣ асосан мусулмонро ба таври ғайримуқаррарӣ маҳдуд мекунад, талаб мекунад. Қатънома бояд дастрасии фаврӣ ва бемаҳдуд ба Шинҷонро барои муфаттишони мустақили ҳуқуқи инсон талаб кунад.

БА АССАМБЛЕЯИ ГЕНЕРАЛИИ СММ:

- Агар Шӯрои Амнияти СММ қатънома қабул накунад, пас як қарори фарогир оид ба вазъи ҳуқуқи инсон дар Шинҷон қабул карда шавад, ки он бо лаҳни қавӣ поймолкунии ҳуқуқи инсон дар Шинҷонро маҳкум намуда, ба таври махсус оид ба ҷавобгарӣ барои чунин қонуншиканӣ даъват кунад.
- Ибрози пуштибонӣ аз механизми таҳти роҳбарии СММ оид ба таҳқиқи нақзи ҳуқуқи инсон дар Шинҷон, ҷамъоварӣ ва ҳифзи далелҳо ва омода кардани парвандаҳо барои таъқиби ҷиноятӣ. Замонат барои дастгирии молиявӣ, техникӣ ва дигар кумак ба ин механизм. Агар дигар мақомоти СММ механизме таъсис надиҳанд, фавран амал кардан барои ташкили механизми тафтишотӣ, тавре ки Ассамблеяи Генералӣ дар гузашта кардааст.

БА ДАБИРИ КУЛЛИ СММ:

- Ба мақомоти Чин паёми возеҳ ва ошкоро фиристед, ки амалҳои онҳо алайҳи уйғурҳо, қазоқҳо ва дигар гурӯҳҳои қавмӣ аксаран мусалмон дар Шинҷон ғайриқонунӣ ҳастанд ва бояд фавран хотима ёбанд.
- Итминон ҳосил намоед, ки ҳамаи ниҳодҳо ва мақомоти СММ, аз ҷумла Дафтари Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқи инсон, ваколатҳои худро дар самти назорат ва гузоришдиҳӣ дар бораи вазъ дар Чинро иҷро мекунад ва ҳангоми зарурат тавонмандии садо баланд карданро доранд.

БА КОМИССАРИ ОЛИИ СММ ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН:

- Аз дур гузаронидани мониторинг ва арзёбии вазъ дар Шинҷон ва ошкоро гузориш додан оиди вазъ мутобиқи ваколати мустақил, ки бо қарори Ассамблеяи Генералӣ 48/141 бо тавсияҳои мушаххас оиди қадамҳои баъдӣ дода шудааст.
- Дар робита ба вазъият, мутобиқи қарори Шӯрои ҳуқуқи инсон 45/31, ки аз Комиссари Олӣ дархост мекунад дар хусуси “ҳолатҳои нақзи ҳуқуқи инсон, ки аз афзоиши хавфи изтирории ҳуқуқи инсон шаҳодат медиҳанд, ... ба диққати аъзо ва нозирони Шӯрои ҳуқуқи инсон ба тарзе, ки фаврӣ будани вазъро инъикос мекунад ... аз ҷумла тавассути брифингҳо”, маълумот диҳад, ба Шӯрои ҳуқуқи инсон фавран иттилои мухтасар диҳед.

БА КУЛЛИ ҶОМЕАИ ҶАҶОНИ:

- Истифодаи тамоми платформаҳои дучониба, бисёрҷониба ва минтақавии дар ихтиёр буда, аз ҷумла онҳое, ки аз ҷониби СММ ваколатдор карда шудаанд, то мақомоти Чинро даъват кунанд, ки ҳама гуна ҷиноятҳоро тибқи қонунҳои байналмилалӣ ва дигар нақзи ҳуқуқи инсон фавран хотима диҳанд ва ба муфаттишони мустақили ҳуқуқи башар дастрасии бемаҳдуд ба Шинҷонро фароҳам оваранд, ва низоми табъиз ва таъқиби ақаллиятҳои қавмӣ дар Шинҷонро барҳам диҳанд.
- Ба ҳама ашхосе, ки аз зӯроварӣ ва таъқибот дар Шинҷон гурехтаанд, иҷозат диҳед, ки бидуни таъхир ва маҳдудият ба кишвари шумо ворид шаванд ва агар майл дошта бошанд, ба онҳо дастрасии фаврӣ ба раванди паноҳандагии одилона ва муассир, ба машварати ҳуқуқӣ барои арзёбии ҳамаҷонибаи хавфҳои нақзи ҳуқуқи инсон дар сурати бозгашт ва қобилияти шикоят аз болои ҳама гуна фармонҳои хориҷқуниро таъмин кунед.
- Принципи бознагардонданро нисбати ҳама шахсон, аз ҷумла гурезаҳо ва паноҳҷӯён аз Шинҷон қатъиян риоя ва татбиқ кунед. Ҳама гуна интиқоли мустақим ё ғайримустақимро ба Чин қатъ кунед ва кафолат диҳед, ки ҳеҷ касро барои бозгашт ба вазъе маҷбур нахоҳанд кард, ки дар он ҷо ба онҳо хавфи воқеии нақзи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла шиканҷа, ҳабси худсарона, нопадидшавии иҷборӣ, радди ошкорои муҳокимаи одилонаи судӣ, табъизи мунтазам ё таъқиб таҳдид мекунад.

**АВФИ БАЙНАЛМИЛАЛ
ЌУНБИШИ ЌАҲОНИ
БАРОИ ҲУҚУҚИ ИНСОН
АСТ. ВАҚТЕ НИСБАТИ ЯК
НАФАР БЕАДОЛАТИ РУХ
МЕДИҲАД, ИН БА ҲАМА
ДАХЛ ДОРАД.**

БО МО ТАМОС ГИРЕД

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

БА ГУФТУГУЌ ҲАМРОҲ ШАВЕД

www.facebook.com/AmnestyGlobal

@Amnesty

“МИСЛИ ИН КИ МО ДАР ҶАНГИ ДУШМАН БУДЕМ”

БОЗДОШТИ САРОСАРӢ, ШИКАНҶА ВА ТАЪҚИБИ МУСУЛМОНОН ДАР Ш ИНҶОНИ ЧИН

Сар аз соли 2017 зери ниқоби маъракаи мубориза бар зидди “терроризм” ҳукумати Чин хушунати саросарӣ ва мунтазамро алайҳи муслмононе, ки дар вилояти худмухтори Шинҷону Уйғур (Шинҷон) зиндагӣ мекунад, раво мебинад. Дур аз ҷавоби қонунӣ нисбати хавфи эҳтимолии терроризм, муборизаи ҳукумат кӯшиши равшани якҷоя ҳадаф қарор додани қисми аҳолиро бар асоси дину миллат, истифодаи хушунати шадид ва тарсонидан барои барҳам задани ақоиди исломӣ ва амали милливу фарҳангии муслмони туркиро нишон медиҳад. Барои муваффақ шудан ба ин тарбияи сиёсӣ ва ассимилятсияи иҷбории фарҳангӣ, ҳукумат маъракаи дастгиркунии худсаронаи оммави роҳандозӣ намудааст. Шумораи бузурги мардону занон, асосан аз гуруҳҳои қавмии муслмон, дастгир шуданд. Низоми урдугӯҳҳои “бозтарбия” як бахши маъракаи бузурги мутеъсозӣ ва ассимилятсияи маҷбурии ақаллиятҳои қавмӣ дар Шинҷон мебошад.

Бозёфтҳо ва хулосаҳои гузориш ба нишондодҳои бевоситае, ки Авфи Байналмилал аз маҳбусони собиқи урдугӯҳҳои бозтарбия ва дигар ашхоси пас аз соли 2017 дар Шинҷон ҳузур дошта, инчунин ба т аҳли аксҳои маълумоти моҳвораӣ ҷамъкарда, асос ёфтаанд. Далелҳое, ки Авфи Байналмилал ҷамъоварӣ намудааст, барои чунин хулосабарорӣ асоси воқеӣ мешаванд, ки ҳукумати Чин ҳадди ақал чунин ҷиноятҳои зидди инсониятро содир кардааст: ҳабс ё маҳрумкунии дигари шадиди озодии ҷисмонӣ бо вайрон кардани қоидаҳои бунёдии ҳуқуқи байналмилалӣ; шиканҷа; ва таъқиб.

Ҳукумати Чин бояд ғайри қаноатманд бо ҳамаи урдугӯҳҳои боқимондаи бозтарбияро бандад ва ҳамаи ашхосеро, ки дар урдугӯҳҳои бозтарбия ё дигар боздоштгӯҳҳо, аз ҷумла маҳбусҳо дар Шинҷон нигоҳдорӣ мешаванд, раҳо кунад, магар ин ки далелҳои кофии бозётимод ва қобили қабул дар бораи аз тарафи онҳо содир кардани ҷинояти этирофшудаи байналмилалӣ мавҷуд бошанд. Тафтиши мустақилона ва муассири ҷиноятҳои эҳтимолии зидди башарият ва дигар нақзи қиддии ҳуқуқи инсон, ки дар ин гузориш сабт шудааст, зарур аст. Ҳамаи онҳое, ки ба таври асоснок дар содиркунии ҷиноят гумонбар мешаванд, бояд дар муҳофизати одилона ба ҷавобгарӣ кашида шаванд.

Index: ASA 17/4137/2021

Июни соли 2021

[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

AMNESTY
INTERNATIONAL

